

Újabb transzatlanti kereskedelmi háború küszöbén?

Meisel Sándor

2002. március első felének nemzetközi kereskedelempolitikai eseményeit vizsgálva a címben jelzett kérdés ma már szinte teljes bizonyossággal tényként értékelhető. A konfliktus végső kifejtését alig, esetleges megoldását még kevésbé látva is megállapítható, hogy a kereskedelempolitikai lépések és a kiállításba helyezett ellenintézkedések láncolata egyértelműen az eszkalálódás irányába vezet.

Úgy tűnik, a világkereskedelem két meghatározó szereplőjének, az USA-nak és az Európai Uniónak az acélvámok kapcsán kirobbant újabb ellentéte nemcsak e két hatalom között az 1990-es években napvilágra került érdekütközések sorát folytatja (például a banánháború, az olajos magvak ügye, a hormonkezelt mezőgazdasági termékekkel szembeni fellépés, az amerikai exportőröknek nyújtott adókedvezményekkel kapcsolatos vita stb.). Ezúttal a transzatlanti konfliktus azt a veszélyt rejti magában, hogy viszonylag gyorsan – ma még beláthatatlan következményekkel járó – világgazdasági dimenziót kap. Ennek oka az érintett világgazdasági szereplők széles köre, az EU kifejezett törekvése, hogy egységfrontot képezzen az amerikai döntéssel szemben, és az egyidejűleg érvényesülő amerikai törekvés, hogy e frontot különböző eszközökkel (a NAFTA keretében, egyéni megállapodásokkal, a fejlődő országoknak nyújtott GSP kedvezmények fenntartásával) megbontsa. Ezeknél is fontosabb veszélyforrás azonban, hogy olyan időszakban történt a radikális amerikai vámemelés, amikor a világkereskedelem szabályozása, a további liberalizáció multilaterális kereteinek és területeinek kérdése bizonytalan. A Világkereskedelmi Szervezet (WTO) múlt év decemberében Dohában megtartott miniszteri konferenciáján nagy nehezen rögzített minimális konszenzus rendkívül ingatag. És akkor még nem említettük a világ acélszektorának és –kereskedelmének ágazati megoldását, az esetleges egyetértés kimunkálását célzó multilaterális (az OECD égisze alatt elképzelt) próbálkozás várható ellehetetlenülését,

amely éppen a közeli hetekben indulhatott volna meg.

Az események és a tények a nemzetközi sajtótól jól ismertek. Az amerikai elnök 2002. március 6-án bejelentette, hogy március 20-i hatállyal 8-tól 30%-ig terjedően, átlagosan 20%-kal megemelik az acéltermékek behozatalának jelentős részére kirótt vámokat. Az intézkedés egyoldalú és több szempontból szelektív. Egyrészt a vámemelés mértéke 8-13%-os sávban mozog a legtöbb vámtétel esetében, de 30%-kal emelkedik a magas minőségű (döntően az EU néhány tagállama által szállított) termékek váma. Másrészt e lépés érvényesítése országcsoportonként eltérő: eleve nem alkalmazzák az USA-val szabadkereskedelmi övezetet alkotó államokkal (Mexikó, Kanada) szemben. Ezen túlmenően az USA kifejezte készségét, hogy a vámkedvezményben eddig részesülő fejlődő országok preferenciáit a döntés nem érinti, s a legújabb hírek szerint bizonyos országokkal külön megállapodás is kialakítható. (Az Ausztráliával kitargyalt rendezés értelmében az USA-ba irányuló ausztrál acélexport 85%-ára kedvezményes vámok lesznek érvényben.)

A drasztikus amerikai intézkedés mögött meghúzódó tények és folyamatok szintén ismertek. Az amerikai acélipar (az úgynevezett „rozsaövezet”) évtizedek óta szerkezeti válsággal küzd, miközben a kormányzat rövid távú, a megoldást elodázó, tüneti terápiát jelentő ipar- és gazdaságpolitikai lépésekkel, esetleg kereskedelempolitikai szigorítással (például a dömpingellenes intézkedések elterjedt gyakorlata) próbálta orvosolni a helyzetet. Bizonyos kereskedelempolitikai fejlemények is előrevetítették e drasztikus lépést. Még 2001 decemberében tett javaslatot az USA nemzetközi kereskedelmi bizottsága egy hasonló (sőt, ennél még valamelyest nagyobb átlagos vámemelést célzó) intézkedésre. Ettől kezdődően csak az volt a kérdés, hogy az elnök képes lesz-e vagy szándékozik-e ellenállni a rendkívül

nagy hatalmú hazai érdekszövetségek politikai jelle-
gű nyomásának, s ha nem, meddig nem. Eközben az
EU és személyesen a Bizottság elnöke is próbálta a
WTO medrében tartani az amerikai szándékot és a
várható lépéseket. Az eredmény ma már látható, a
szokatlanul erős nemzetközi felzúdulás pedig „hall-
ható” elsősorban az Európai Unió kereskedelmi
ügyekben kompetens Bizottsága részéről, amely
mögött egyhangúlag felsorakoztak a tagállamok és
az uniós szintű szakmai és munkaadói szervezetek
is.

A háborúkra jellemző táborok egyikének élé-
re tehát az EU állt. Ezt magyarázza, hogy az USA
importvámok által érintett partnerek közül az Unió
magatartása a leginkább meghatározó. Az EU ér-
dekmegjelenítő és –értvényesítő képessége jóval na-
gyobb, mint például Japáné, Dél-Koreáé, Brazíliaé,
a WTO-újonc Kínáé, nem is beszélve a legnagyobb
kelet-európai érintett, a nem WTO-tag Oroszorszá-
gról. Természetesen ezen országok maga mögé sora-
koztatásával az EU nagyobb nyomatókat adhat a
szavának, ami egyébként a GATT/WTO történeté-
ben mindennapos gyakorlat.

Az EU nagyobb érintettségét a lehetséges sze-
repvállaláson kívül konkrét gazdasági és kereske-
delmi okok is erősítik. Az amerikai lépés (egyik)
legnagyobb kárvallottjának az EU magát tartja,
mégpedig egyrészt azért, mert a vámemelés szelek-
tivitása folytán az Unióból származó termékek a
leginkább kitétek a kedvezőtlen hatásnak. EU-
források szerint az amerikai döntés közvetlenül kö-
zel 4 millió tonna uniós acélkivitelt érint, ami a ma-
gyar acélipar éves termelésének kétszerese, és dur-
ván egyenlő az EU teljes acélkiviteli többletével.
Másképp az EU érvelésében kulcsszerepet kap a ke-
reskedelem eltérítésével összefüggő félelem. Az
EU-számítások ennek mértékét 16 millió tonna kö-
rülre teszik.

A háborúkra szintén jellemző módon az akció
reakciót szül. Az EU kilátásba helyezte (s megtette
az első lépéseket), hogy bepanaszolja az USA-t a
WTO-nál, mert szerinte az amerikai lépés a WTO-
szabályokkal ellentétes, és súlyos eljárásbeli és tar-
talmi hibái vannak. Ez valószínűleg hosszadalmas
eljárást igényel, és csak hosszú távú gyógyír lehet.
Emellett az Unió azonnali kompenzációs igénnyel
lépett fel, amit az amerikaiak mereven elutasítottak.
Továbbá kilátásba helyezte, hogy – megfogalmazása
szerint – WTO-konform módon távol tartja az ame-
rikai piacról kiszoruló, minden bizonnyal az EU felé
átterelő szállításokat. Arra is hivatkozik, hogy egy
ország acélszektorának strukturális átalakításával
járó költségeket nem lehet a partnerekre hárítani. Itt
megjegyezzük, hogy az Unió acéliparának közösségi
és tagállami pénzügyi részvétellel lezajlott átala-

kítását is kísérte az 1970-1980-as években az import
feltételeinek szigorítása, ami akkor jó néhány or-
szággal megkötött, úgynevezett önkorlátozási meg-
állapodásokban öltött testet. Ezek elszenvetője volt
többek között Magyarország, de az USA is.

Miként érinti e helyzet Magyarországot? Az
amerikai intézkedés közvetlen hatása kevésbé tűnik
károsnak, mert a magyar acéltermékek piacra jutása
(a GSP-nek és az exportszerkezetnek köszönhetően)
radikálisan nem romlik. Az EU – ma még nem is-
mert – kilátásba helyezett importszigorításának
azonban már lehetnek negatív következményei a
tagjelölti, de mégis kívülálló gazdaságokra is. Ez a
hatás az eszközök jellegétől és alkalmazásuk kiter-
jedésétől függ. Óvatosságra int az a tény, hogy az
EU és az USA közötti kétoldalú acélkereskedelmi
megállapodás lejárt az 1990-es években kísértetiesen
egybeesett a közösségi piacra szállító országok-
kal (köztük néhány társult országgal) szembeni
védintézkedések vagy hasonló törekvések elszapo-
rodásával.

Az amerikai lépés kereskedelmet eltérítő ha-
tásai szintén nem zárhatók ki a magyar piac eseté-
ben. Elsősorban a közép- és kelet-európai termékek
fokozottabb nyomásáról lehet szó, amelyek egy ré-
szével szemben Magyarország ma is kénytelen pi-
acvédelmi lépéseket alkalmazni.

Olyan ország számára, mint Magyarország, a
nemzetközi kereskedelem szabályozásának bizony-
talansága, a protekcionizmus esetleges áttérjedése az
érintett ágazaton kívüli területekre, „életveszélyes”
lehet. A világkereskedelem meghatározó szereplői-
nek eszkalálódó protekcionizmusa óhatatlanul és
általában szinte automatikusan sebezhető helyzetbe
sodorja és kárvallotti szerephez kényszeríti a kívü-
lálló országokat.

* * * * *